

Asiakirjoja koskien Kälviän kirkkoherra Peitziusta
Markku Pihlajaniemi

Kälviän kirkkoherra Peitzius ja hänen sukunsa eivät kuulu tutkimukseni piiriin, mutta mielenkiinnon virittyä asianomaista kirkkoherraa kohtaan tuotakoon oheiset tuomiokirjojen käännökset sukua tutkivien käyttöön.

27 ja 28 heinäkuuta 1674 Kälviä ES 2033

Lars Andersson Kokkolasta, molempien veljesten, Johan ja Daniel Larssonin valtuutettu, esitti vaatimuksen perinnöstä kirkkoherran, autuaan herran Martinus Peitziuksen leskelle, hyveelliselle vaimolle Brita Månsdotterille. Lars kertoi asiasta niin, että herra Martinus (Mårten), joka oli viime maaliskuussa kuollut, oli ollut naimisissa kaksi kertaa ja edellinen vaimo Karin Larsdotter oli ollut Johanin ja Danielin isän sisko, jonka kanssa herra Martinus ei sen enempää kuin jälkimmäisenkään vaimon kanssa jättänyt yhtään lasta. Ja niin arveli Lars näiden molempien Johanin ja Danielin olevan lähimmät perimään edesmenneen vaimo Karinin, koska Peitzius ei ole erottanut heille perintöä, kun he olivat olleet alaikäisiä ennen kuin hän meni toiseen avioliittoon vaimo Britan kanssa, joka nyt oli laillisesti haastettu, mutta ei ollut paikalla. Niin tuomittiin hänet maksamaan 3 markkaa, koska hän ei myöskään asettanut laillista valtuutettuaan. Heidän vaatimuksensa merkittiin muistiin, kunnes oikeus tekee lopullisen päätöksen.

23 maaliskuuta 1675 Kälviä ES 2033

Oikeuden eteen tuli entisen pastorin Kälviältä, autuaan herra Martinus Peitziuksen jälkeensä jättämän lesken jumalaapelkäävän vaimon Brita Månsdotter Gammallin valtuutettu, luotettu Anders Kalm esittäen sovittelukirjan hänen ja autuaan miehensä herra kirkkoherran perillisten välillä, joka on tehty ja allekirjoitettu 30 toukokuuta 1674, missä mainitun perilliset myöntävät ja tunnustavat, että leski on heille suonut ja toimittanut heidän perintövaatimuksestaan hänen autuaan miehensä jäämistöstä 700 kuparitaalaria ja 35 tynnyriä viljaa, mihin mainitut perilliset nyt ovat täysin tyytyväiset. Muun autuaan kirkkoherran omaisuuden ottaa hänen jälkeensä jättämä leski, edellä mainittu vaimo Brita Gammall ilman valituksia hallittavakseen, omistettavakseen, nautittavakseen ja pidettäväkseen heiltä ja heidän jälkeläisiltään. Kuitenkin on vaimo Brita perillisten kovasti pyytäessä suonut heille matkakuluihin 70 kuparitaalaria, mikä kaikki heidän kesken tehdystä kirjasta ja sovittelukirjasta edellä mainittuna päivänä voidaan laajemmin nähdä ja havaita. Leski pyytää nyt tähän oikeuden vahvistusta.

Tämä heidän vapaaehtoinen toimensa luettiin nyt oikeudessa ja ei ollut ketään, joka olisi siitä valittanut, lukuun ottamatta erästä Matti Matinpoika Untista (Mats Matsson Unduinen) Kalajoelta, joka halusi jonkun verran tätä vastaan väittää, koska hänen veljensä, joka yhdessä hänen kanssaan hoitaa taloa, on hänen poissa ollessaan tämän sovittelua ollut tekemässä ja hänen vaatimuksensa muiden perillisten kanssa on täysin kuitannut. Mutta oikeus katsoi, ettei Untisella ollut syytä usein mainittua sovittelua vastaan lausua tai valittaa, koska muut läsnäolevat perilliset myönsivät sen olleen heidän taholtaan vapaaehtoisesti tehdyn. Todistajat jotka tämän kirjan rovestin Kruunupyystä, oppineen herra Jacob Brennerin kanssa ovat allekirjoittaneet, jotka ovat lainlukija, Gustaf Gabrielsson raatimies kaupungista ja pitäjänkirjuri Kälviältä Anders Jönsson, Erich Michellsson kirkkoväärti, Mats Sigfredsson ja Jöns Simonsson lautamiehet, olivat nyt paikalla ja valahtoisesti tunnustivat, että tämä sovittelu autuaan kirkkoherran lesken ja hänen perillistensä välillä on neuvoteltu ja harkittu, ilman mitään pakkoa tehty heidän taholtaan ja perilliset olivat tähän olleet hyvin tyytyväiset, kuten heidän vaatimuksensa sovittelukirjassa on todettu täysin kuitatuiksi. Tämän vuoksi tarkan harkinnan jälkeen edellä mainituista syistä ei oikeus voinut muuta päättää kuin, että tämä toimi ja vapaaehtoinen sovittelu vaimo Brita Gammallin ja hänen autuaan miehensä perillisten välillä hyväksytään, niin että vaimo Brita nyt ja tulevaisuudessa autuaan miehensä herra Martinuksen perillisten taholta jää kaikin tavoin rauhaan ja heidän perintövaatimuksiaan koskien syyttämättä.

23 maaliskuuta 1675 Kälviä ES 2033

Lars Andersson, Johan ja Daniel Larssonin valtuuttamana, molemmat veljeksiä ja porvareita Kokkolan kaupungista, kanteli kirkkoherran, autuaan herra Martinus Peitziuksen (Mårthen Peitzij) leskestä hyveellisestä vaimo Brita Månsdotter Gammallista, perinnöstä koskien autuaan kirkkoherran edellistä vaimoa Karin Larsdotteria, joka oli ollut näiden isän sisko. Tämä asia on ollut esillä 28 heinäkuuta 1674, mutta leski ei silloin itse, eikä valtuutettunsa kautta ollut silloin paikalla, minkä vuoksi perillisten vaatimus on merkitty muistiin oikeuden lopulliseen päätökseen, mitä Lars Andersson nyt haki.

Anders Kalm, lesken valtuutettu vastasi, että autuas kirkkoherra on elinaikanaan tyydyttänyt aiemman vaimonsa perillisiä 200 kuparitaalarilla ja tämän osoittaakseen esitti kuittauksen 21 tammikuuta 1664 143 kuparitaalarista, jonka eräs Michell Erichsson on allekirjoittanut. Tätä vastaan Lars Andersson kovasti protestoi, sanoen heidän silloin olleen alaikäisiä ja Michell Erichssonilla ei ollut valtakirjaa heiltä mitään tästä perinnöstä kantaa tai kuitata, esittäen, että autuas kirkkoherra nämä 143 kuparitaalaria oli antanut vapaaehtoisesti ja nämä Johan ja Daniel eivät siitä olleet nauttineet, vielä vähemmän heidän perintövaatimuksensa tällä olisi toimitettu, yrittäen nyt, että oikeus määräisi lesken tekemään ja esittämään valalla vannotun inventaarin kaikesta omaisuudesta, irtaimesta ja kiinteästä, mitä silloin oli autuaalla kirkkoherralla, kun vaimo Brita meni tämän kanssa naimisiin, mistä nämä perilliset sitten arvelivat lain mukaan saavansa nauttia heidän oikean osuutensa.

Anders Kalm piti lujasti kiinni Michell Erichssonin kuittauksesta ja siitä, että autuaan kirkkoherran aiemman vaimon perilliset olisivat tyydytetyt 200 kuparitaalarilla esittäen useita kirjelmiä tätä koskien. Oikeus harkitsi tätä asiaa ja koska se on jonkin verran vanha ja laaja-alainen, niin lykättiin asia osapuolten vapaaehtoiseen sovitteluun, koska he näyttivät kummaltakin puolelta olevat siihen halukkaita. Mutta jos he eivät pääse tästä yksimielisyyteen niin pitää heidän joko varsinaisilla tai ylimääräisillä käräjillä tästä pyytää saada oikeuden päätöstä.

11 ja 12 lokakuuta 1675 Kälviä ES 2033

Johan ja Daniel Larsson, veljekset ja porvarit Kokkolan kaupungista, valtuutettunaan Lars Andersson, kantelivat nyt, kuten viime talvikäräjillä kirkkoherran Kälviältä, autuaan herra Peitziuksen (Mårthen Peitzij) leskestä, hyveellisestä vaimo Brita Månsdotter Gammallista, perinnöstä mainitun kirkkoherran edellisen vaimon, autuaan Karin Larsdotterin jälkeen, joka oli ollut näiden veljesten isän sisko ja on vuonna 1662 kuollut. Samoin vaati Lars hopeatuoppia, joka näiden veljesten isän siskon, vaimo Marian jälkeen on leskelle jäänyt.

Lesken valtuutettu raatimies Anders Kalm esitti testamenttikirjan, jonka autuas kirkkoherra oli 27 tammikuuta 1662 usein mainitun autuaan vaimonsa kanssa tehnyt ja tämä on silloin oikeudessa merkitty muistiin, sisältäen, että kumpi testamentin tekijöistä jää toisen jälkeen on hänellä valta saada ja pitää kaikki heidän varansa mitä heillä on, mitä voi olla maan tai irtaimen osalta, elotonta tai elävää, mitä se nimeltään voikin olla, sen jälkeen, kun edesmenneen perilliset ovat saaneet 200 kuparitaalaria, minkä silloisen kihlakunnantuomarin, luotetun Gustaf Grassen antama todistus edellä mainitulta päivältä tarkemmin esittää. Sitten esitti Anders Kalm kuittauksilla ja muilla todisteilla, että tämä 200 kuparitaalaria on todella maksettu osittain samana vuonna, kun testamentti tehtiin vaimo Karin Larsdotterin äidille Ragnill Olofsdotterille, joka silloin eli ja oli oikea perillinen tyttärensä jälkeen, osittain Ragnillin (Ragnel) kuoleman jälkeen ovat hänen lapsensa sitä kantaneet, etenkin Michell Erichsson 21 tammikuuta 1664 kuittauksen mukaan 143 kuparitaalaria, joka on laitettu Ragnillin hautauskustannuksiin, näiden vaatimuksen esittäjien, veljesten oma äiti Anna Erichsdotter on 4 tammikuuta 1664 kuittauksen mukaan saanut 13 kuparitaalaria, hänen lankonsa Johan Bertilsson 10 kuparitaalaria kuittauksen mukaan, niin että Kalm osoitti näillä esitetyillä kuittauksilla ja luettelolla tämän 200 taalaria olevan yli eikä alle autuaan kirkkoherran taholta suoritettu, arvellen tämän leskeä nyttemmin vaivattavan syyttä, koska ei Karin Larsdotterin kuoleman jälkeen eikä silloin, kun autuas kirkkoherra meni naimisiin tämän hänen jälkimmäisen vaimonsa kanssa ole tästä testamentista valitettu, lukuun ottamatta näiden veljesten isän siskon miestä Johan Bertilssonia, jolle kirkkoherra oli 30 tammikuuta 1665 tämän perintövaatimuksensa vienyt oikeuteen ja tämän vaatimus oli silloin tunnustettu aiheettomaksi, kun kirkkoherra osoitti kuittauksilla 200 taalarin, kuten testamentti piti sisällään, olevan perillisille maksetun, minkä kihlakunnantuomari Jacob Josepssonin pöytäkirja mainitulta päivältä todistaa.

Lars Andersson esitti syyksi, että nämä veljekset olivat silloin olleet alaikäisiä ja niin ei kukaan ollut pitänyt

huolta heidän eduistaan. Tämän lisäksi hän sanoi, että Kalm oli lesken puolesta tarjonnut heille sovittelua, minkä Kalm myönsi, että leski oli antanut määräyksen luvata heille 40 kuparitaalaria, etteivät he toimellaan häntä vaivaisi, minkä hän vieläkin halusi suorittaa, mikäli nämä veljekset itse olisivat asiassa luopuneet ja antaneet lesken jäädä rauhaan. Edelleen myönsi Kalm, että pieni hopeatuoppi on leskellä, minkä hän asianomaisille suorittaa, kun sitä vaaditaan.

Lautakunta neuvotteli asiasta ja kun todettiin

1. että autuas kirkkoherra on edellisen vaimonsa autuaan Karin Larsdotterin kanssa tehnyt todistetun testamentin siinä laajuudessa kuin heidän omaisuutensa koostui hankintavarallisuudesta

2. tämän testamentin on kirkkoherra osittain anoppinsa, vaimo Ragnillin elinaikana, osittain hänen kuolemansa jälkeen oikeille perillisille suorittanut kuten kuittaukset osoittavat

3. testamenttia vastaan ei ole todettu valitetun laillisesti ja oikeaan aikaan, vaan ennemmin on se hyväksytty ja asianomaiset on tyydytetty, koska perilliset sen sisällön mukaan ovat 200 kuparitaalaria kantaneet ja vastaanottaneet

4. vuonna 1665, kun eräs perillisistä, Johan Bertillsson haki oikeuden kautta kirkkoherralta, autuaalta herra Martinukselta perintövaatimustaan, haluten heidän välillään tehdyn testamentin mitätöidä ja perua, niin silloin oli hänen hakemuksensa tunnustettu aiheettomaksi, koska testamentti todettiin silloin olleen suoritetun 200 taalarilla. Niin oli näillä perillisillä sama syy ja heillä, kun olivat olleet täysikäisiä, ei ollut muuta ratkaisua kuin odottaa kun Bertillssonin vaatimus tuli ratkaistua

5. tämän lisäksi on näiden vaatimuksen esittäjien oma äiti osansa kuittauksen mukaan kantanut ja jos hän ei ole ollut lastensa puolesta siihen tyytyväinen, on hänen laillinen valitusaikansa Perintökaaren 15 luvun mukaan umpeutunut

6. oikeus toteaa Johan ja Daniel Larsonin olleen täysi-ikäisiä, kun kirkkoherra, autuas herra Martinus itse eli, joka vasta 1 ½ vuotta sitten kuoli, mutta eivät ole hänelle tehneet mitään hakemusta, vielä vähemmän silloin, kun hän meni toisiin naimisiin

Edellä mainituista syistä ei oikeus voi muuta päättää, kuin että vaimo Brita Månsdotter on nyttemmin Johan ja Daniel Larssonin perintövaatimuksesta vapaa, kun hänet näin heidän syytöksestään tässä asiassa tunnustetaan vapaaksi. Mutta 40 kuparitaalarista, jotka leski on kerran hyväksynyt näiden vaatimuksen esittäneiden perillisten saada, totesi oikeus aiheelliseksi, että vaimo Brita suorittaa heille korotukseksi heidän autuaan isänsä siskon jälkeen sekä asianomaisille palauttaa ja toimittaa hopeatuopin, minkä hän myöntää luonaan olevan. Molemmat osapuolet jättivät vetorahansa.

11 ja 12 lokakuuta 1675 Kälviä ES 2033

Autuaan kirkkoherran herra Mårten Peitziuksen jälkeen jättämä leski, jumalaapelkäävä ja hyveellinen vaimo Brita Månsdotter Gammall antoi raatimiehen, luotetun Anders Kalmin toimesta esittää testamentin, jonka hän autuaan miehensä veljen pojan pojalle (sahl. mans broders sona son) Dn (Pappi) Peitziukselle (Martinum Peitzium) on tehnyt ja vahvistanut, kuuluen sanasta sanaan seuraavasti:

Kuten kaikkein korkein Jumala on armossaan suvainnut puolitoista vuotta sitten vaatia tästä kurjasta ja vaivalloisesta maailmasta autuasta rakasta miestäni, entistä kirkkoherraa täältä Kälviältä, herra M. Peitziusta (Martinus: M: Peitzium) ja minä näin yksin, arvoton leski, olen jäänyt suureen murheeseen ja kun me hyvän aikaa avioliitossamme elimme ja emme saaneet yhtään lasta tai elämänhedelmää (lijffsfucht) Jumalan armosta, niin autuaan mieheni elinaikana otimme nuoren henkilön, autuaan rakkaan mieheni veljen pojan poika (sahl. mans broders sona son), Peitziuksen (Martinum Peitzium), jota me olemme lapsenamme pitäneet, koulussa sekä muissa opinnoissa tähän saakka. Ja minä nyt huomioon ottaen autuaan rakkaan mieheni sanat, haluan pitää tämän jälkeen, kuten tähänkin saakka, häntä lapsenani ja vanhuuteni lohtuna. Mainittu Peitzius (Peitzium) on siis aina tähän saakka osoittautunut kuuliaiseksi lapseksi ja kohdellut minua hyvin ja kauniisti niin, että minä olen jo hyvää apua ja tukea saanut häneltä murheellisessa leskeydessäni ja vielä tulevaisuudessa todennäköisesti voin saada. Tähän hän on sitoutunut niin kauan kuin minä elän. Tämän vuoksi olen minä harkinnut hänelle tällä etukirjalla kuolemani jälkeen antaa nautittavaksi ja pidettäväksi ilman valituksia ennen kaikkia muita perillisiäni, mikä oli autuaan rakkaan mieheni sopimus meidän kesken ennen kuin hän kuoli, että minä tämän Peitziukselle testamenttaan, nimittäin Penttilän ¾ manttaalien talon kaikkine omistuksineen pelloissa ja niityissä, kaikkine tarvekaluineen sen viljelykseen, mitä ne nimiltään voivatkaan olla. Tämän lisäksi kaikki rakennukset kaikkine sisuskaluineen, mitä ovat sängyt, ikkunat, pöydät ja penkit, sekä tuolit ja ruokakaapit, sekä muut puuastiat mitä

löytyä voi. Samoin irtain, aloittaen talon omaisuudesta, 20 kappaletta lehmiä, 3 hevosta, 10 kappaletta lampaita, 2 pedattua sänkyä, penkki- ja pöytäliinat tupaan, sekä ruokatavarat, mikä on vilja, joka minun jälkeeni voi jäädä, tusina tinalautasia, 2 kappaletta kuparikattiloita á 1 leiviskä kumpikin, 2 kappaletta rautapatoja, sekä viinapannu ja suuri kattila kivirakennuksessa, jotka molemmat ovat sisään muuratut. Samoin 15 luotia hopeaa. Ja kun kaikki tämä ja vielä muuta on hänen (hans) oikeutettua hankintaansa, autuaan rakkaan mieheni minulle huomenlahjana lahjoittamaa ja antamaa, niin minä arvelen voivani antaa ja lahjoittaa sen kenelle minä haluan, mieluiten sille, jonka minä vanhuuden lohduksi ja syytinkimieheksi olen ottanut. Koskien autuaan rakkaan mieheni vaatteita ja kirjoja, niin lupasi autuas mieheni Peitziukselle ne itse kun hän eli, mitkä minä nyt hänelle sittemmin olen suorittanut ja toimittanut, niin kirjojen, kuin vaatteidenkin osalta. Tämän vuoksi käännyn aiheellisesti korkeasti kunnioitetun kihlakunnanoikeuden puoleen, että tämä minun vahvistamani lupaus ja testamentti voitaisiin laillisesti vahvistaa, niin että mainittu Peitzius (Martinus: Peitzius), kuten täällä on esitetty, voi todella minun kuolemani jälkeen tätä hyväkseen nauttia. Tämän suuremmaksi vakuudeksi vahvistan omalla allekirjoituksellani ja allekirjoitetut luotetut miehet ja Herra minun pyynnöstäni todistajina.

Päiväys Kälviällä 2 lokakuuta 1675

Brita Månsdotter Gammall

Jacobus Brennerus

Precp. Et Pastor Cronebijensis

A: Kalm Johan Präst

Tämä testamenttikirja luettiin nyt julkisesti oikeudessa ja ei ollut ketään, joka tätä vastaan olisi valittanut, mikä näin Korkean Kuninkaallisen Hovioikeuden ohjeiden mukaan merkittiin muistiin myöhempään vahvistukseen, joka tulevaisuudessa seuraa, koska sen mitä testamentti sisältää vakuutettiin olevan hankintaomaisuutta (aflinge), mille voi tehdä mitä haluaa, antaa tai myydä, kuten laki Maakaaren 9 luvussa sanoo.